

Vanaf nu is de Synagoge in de Groningse Folkingestraat ook een museum. Met, naast de blijvende plek voor reizende exposities, een vaste opstelling. Deze vertelt voor alle leeftijden over de Joodse gewoonten en gebruiken.

ERIC NEDERKOORN

Je kunt zeggen dat hij nu helemaal voltooid is, de Groningse Synagoge in de Folkingestraat. Dat is wel totaal anders geschied dan Lenny Wolgen-Salomons precies een halve eeuw geleden voor ogen stond. Zij zag in gedachten achter de voordeur een permanente leegte voor zich, als symbool voor de drieduizend Joden die tijdens de oorlog uit de stad waren weggevoerd naar de concentratiekampen. Leegte, zodat we dit gemis nooit zouden vergeten.

De Synagoge van vandaag is juist een wegeveld gebouw. Naast het joodse geloof komen educatie, informatie en cultuur er samen. En sinds deze week gebeurt dat gestructureerd, nu er de permanente expositie in gebruik is genomen. Die kent een aantrekkelijke, hedendaagse museale inrichting. Kijkend, luisterend, aanrakend, interactief en speelsgevoel krijgt de bezoeker inzicht in het joodse leven, de Joodse gebruiken, specifiek in Groningen en erbuiten. Voor alle leeftijden, helder.

De leegte is gevuld, en ondanks haarzelf dankzij Lenny Wolgen. Zonder deze vrouw was het gebouw misschien geloopt geweest. In 1971 liep ze, pas naar de stad verhuisd, met haar echtgenoot door de Folkingestraat. Ze zag de synagoge en schrok van het vervel van iets wat haar aan het hart ging. Wat deed die chemische wasserij erin? Met ook nog al die hoerzoekers langs de zijgevel reestde er weinig waardigheid voor het joodse geloof. Dat moest anders, vond ze.

De vrouw zette zich vanaf die prille stadswandeling onvermoeibaar in voor een restauratie. Ze bestookte de autoriteiten met brieven. Die bombardeerden haar al snel tot Lenny Sjoel. Het leek mee te zitten, toen in 1973 de wasserij failliet ging en het gebouw vrij kwam. Maar het zat juist tegen dat toenmalig wethouder Jacques Wallage van plan het gebouw te slopen. Een socialist keek niet om, maar vooruit. Als burgemeester zou hij zich later generen voor deze zienswijze, in het geval van de Synagoge althans. Het was ook de tijdgeest. De sloop van panden waarvan de waarde onvoldoende werd ingeschat was schering en inslag. Zie De Harmonie in Groningen, in 1973.

In 1975 werd de Stichting Folkingestraat Synagoge ingeschreven. Zes jaar en 3 miljoen gulden later heropende de Synagoge zijn deuren. In het vervolg kregen gaandeweg naast de puur religieuze functie de geschiedenis en de gebruiken van het joodse leven een steeds grotere rol. En uiteindelijk hebben ook cultuuruitingen die los staan van dat joodse leven een plek gevonden. Neem de jaarlijkse World Press Photo-tentoonstelling.

In het licht daarvan was het wachten op een echte en volwaardige museumfunctie, die recht zou doen aan de joodse geschiedenis. Die is er nu, inclusief een echte entreeprijs, zij het bescheiden, van 4 euro. Zondagmiddag, precies op het moment dat ruim tweehonderd kilometer verderop Max Verstappen begon aan zijn triomfrondes, startte in de synagoge een reeks openingsoesperen, die de komst van dit nieuwe museum in de stad vierden.

Voorzitter Frits Grunewald van de Joodse Gemeente in Groningen prees de wat hem

De nieuwe, vaste museale inrichting van de Synagoge combineert 'serius' met 'speels', waarbij die speelse elementen naar serieuze kennis voeren.

FOTO'S MARLEEN ANEMA

Nieuw museum!

betréft prachtige verdeling tussen de religieuze ruimte en het museum. Dit laatste kan, zei hij, zeker onder scholieren bijdragen aan bewustwording van wat het jodendom inhoudt, in een tijd van oplevend antisemitisme en wat hij noemde 'schaamteloze vuiligheid op sociale media'.

Grunewalds zoon René zei namens de Stichting Folkingestraat Synagoge dat de organisatie zich voor die bewustwording focust op speciale educatieprogramma's, die aansluiten bij de museale herinrichting. De stichting en haar Synagoge, eigendom van de Stichting Oude Groninger Kerken, voelde een telkens groeiende behoefte om naar buiten te treden. Dit is nu mede dankzij onder meer gemeente, provincie en diverse culturele fondsen mogelijk geworden. Grunewald had hier overigens niet gesproken als 'zijn' voorzitter Gaby Poell in de stad was geweest. Zij doberde op dat moment echter met materiaalpech en ernstig gebrek aan wind op een zeilboot, tussen Portugal en de Azoren.

Verantwoordelijk voor de museale inrichting is historica en expositiepecialist Willy van der Schuit. Ze wies erop dat het monument door zijn gebruik als sjoel en de bijzondere architectuur en kleurstelling zelf al

onderdeel is van de presentatie. (Het is inderdaad een betoverend gebouw, let vooral ook op het plafond). Ze wilde dat het museum veel persoonlijke verhalen zou vertellen, met interactiviteit – dus 'meedoen' met het gepresenteerde – als belangrijk element. "We wilden daarmee zoveel mogelijk zintuigen aanspreken."

Commissaris van de Koning René Paas plaatste het groeiende antisemitisme in een breder perspectief van intolerantie. "Toen Afghaanse vluchtelingen hier onlangs arriveerden om in een kazernes te kunnen slapen, hoorde je daarbuiten 'Eigen volk eerst'. Daarmee bedoelden die mensen niet dat zij als eerste in zo'n bed wilden liggen." Paas sprak van een 'bijzondere expositie in een bijzonder gebouw' en opende daarna Gronings jongste museum.

De vaste nieuwe opstelling bevindt zich vooral op de balustrade. "De nadruk ligt op het joodse leven, de Joodse gebruiken", zei programmeur/woordvoerder Marcel Wichgers bij een rondje bovenlangs. "Zonder al te veel aandacht voor de oorlog. Wie

daarover veel wil weten: ga naar Westerbork."

Toch ontkomt de Synagoge vanzelfsprekend niet aan enige verwijzing. Het opmerkelijkste element van de expositie is een hoog, messing carré, verlicht van binnen. Zo zie je verspreid tussen drieduizend gesloten, kleine sterren er ook tweehonderd die, uitgelicht, open zijn. Ze staan voor Gronings Joodse slachtoffers respectievelijk overlevenden van de oorlog. Wichgers: "Wij spreken niet van doden en overlevenden, maar van 'weggebleven' en 'teruggelaten'." Het prachtige object is ontworpen door Studio 212 Fahrenheit aan de Noorderhaven in Groningen en sluit in kleurstelling naadloos aan op het imposante plafond met al zijn sterren.

Een verdere greep: er staat onder meer een draaiende tafel, die speels vertelt van de vaste gebruiken aan de joodse eettafel. Verderop kan de bezoeker zijn/haar kennis van de Joodse geschiedenis testen, door draaiend aan smalle schijven in een piramide meerkeuzevragen te

beantwoorden, met telkens vier antwoordmogelijkheden. Na 'alles goed' komt er rolfied een balletje tevoorschijn. Grappig gedaan. Een piramide, omdat de bouw van die van Cheops is toegeschreven aan tot slaven gemaakte Joden.

En zo valt er veel te leren of kennis op te halen, ook via touchscreens. De twee al eerder opgegraven mikwes, baden waarin onder meer Joodse vrouwen zich twaalf dagen na het begin van hun menstruaties dienden te wassen, maar die ook door vaders werden gebruikt voor de besnijdenis van hun zonen, kennen dankzij Willy van der Schuit nu een golvende projectie. Deze weerspiegelt het water. Het grappige is dat twee van die mikwes zich tegenwoordig achter de muur van de Synagoge in een studentenhuus bevinden. Weten ze daar vast niet.

Synagoge, Folkingestraat, Groningen open van dinsdag t/m vrijdag en op zondag, 13 tot 17 uur (in september al vanaf 10.30 uur). Entree 4 euro. Kaarten door corona eerst alleen via www.synagogegroningen.nl.

“**BEWUSTWORDING
IN TIJDEN VAN
SCHAAMTELOZE
VUILIGHEID**”

